

Portrett

Hadia Tajik: Arbetsministern som står på fackets sida

Nyhet

Norden opruster på klima og skåner kulturen

Leder

Välja nytt eller gammalt?

Nyhet

Norden rykker sammen under nye kriser

16. November 2021

Tema: Lönebildning i Norden

Nyhetsbrev fra Arbeidsliv i Norden 9/2021

Finansiert
av Nordisk
ministerråd

ARBEIDSLIV I NORDEN

Arbeidsforskningsinstituttet
OsloMet - storbyuniversitetet
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

UTGIVER

Arbeidsforskningsinstituttet
På oppdrag fra Nordisk ministerråd
Nordisk ministerråd er ikke ansvarlig for
innholdet i artiklene

ANSVARLIG REDAKTØR

Björn Lindahl

EMAIL

ainredaksjon@gmail.com

WEB

www.arbeidslivinorden.org

Nyhetsbrevet utgis i en e-postutgave,
som kan bestilles gratis fra
www.arbeidslivinorden.org

ISSN 0809-9456 tildelt: Arbeidsliv i
Norden (online)

Innhold

Välja nytt eller gammalt?	3
Norden rykker sammen under nye kriser	5
Norden opruster på klima og skåner kulturen	9
Kognitiv ohälsa del av ny svensk arbetsmiljöstrategi	11
Ny islandsk organisasjon for arbeidsgivere tar form mens fagforeningsleder går av	13
Hadia Tajik: Arbetsministern som står på fackets sida	16
Allmängiltigförklaring av kollektivavtal - det näst bästa alternativet?	19
– Viktig å fortsette allmenngjøring av tariffavtaler	22
Island: Får flest asylsökande i Norden i förhållande till folkmängden	24

Välja nytt eller gammalt?

Samarbete handlar både om nya initiativ och att inte lägga ned det som faktiskt fungerar. Det som driver på utvecklingen kan vara personer, nya organisationer eller tvingande omständigheter. Det här numret av Arbeidsliv i Norden består av en lätt blandning av alla de tre komponenterna.

LEDER

16.11.2021

AV BJÖRN LINDAHL, CHEFREDAKTÖR

När detta skrivs är det inte helt säkert om det blir en ny kvinnlig statsminister i Sverige. Men blir Magdalena Andersson godkänd i Riksdagen innebär det att en av de sista stora symboliska maktpositionerna i Norden slutligen har erövrats av en kvinna.

På Arbeidsliv i Norden har vi följt processen med extra intresse eftersom vi ända sedan 2011 gjort vår egen jämställdhetsbarometer, där vi sett på om det suttit en kvinna eller man på 24 olika maktpositioner den 8 mars varje år. Den enda ministerpost som de svenska kvinnorna hade kvar att erövra var statsministern.

Bortsett från att Island aldrig haft en kvinnlig fiskeri- och jordbruksminister har det nu funnits kvinnliga ministrar på alla de politikområden som ingår i det Nordiska ministerrådet.

Försvarsministrarna ingår inte i samarbetet, vilket beror på Finland och Sveriges neutralitetspolitik.

Men försvarspolitik debatteras emellertid numera på Nordiska rådets sessioner. På den 73 sessionen, som hölls i Köpenhamn 1 - 4 november, talade Natos generalsekreterare Jens Stoltenberg för första gången. Han har förstås deltagit i många tidigare sessioner som stortingsrepresentant. Tillräckligt många gånger för att han kunde skämta om att de politiker som deltar från Norden inte alltid upplever att regeringarna följer deras råd.

I år var det en tillspetsad situation, eftersom Nordiska ministerrådet lanserat en ny vision fram till 2030, där samarbetet ska koncentreras om att göra länderna grönare. Det hotade att gå ut över det nordiska samarbetet främst inom kulturen. Det protesterade Nordisk råd emot – liksom Föreningen Norden i de olika länderna. Till sist blev det en kompromiss, där samarbetsministrarna sköt till medel som sparats på grund av allt som ställts in under coronapandemin.

- Det har sparats betydliga belopp på resor och övernattningar som i budgeten för 2022 kompenserar för de nedskärningar som hade planerats på stödet inom kultur- och utbildning, förklarar Marie Preisler, som följde sessionen.

Det återstår emellertid att hitta en lösning på längre sikt. Men viljan att samarbeta inom Norden är nu stor. Alla är eniga om att nästa kris ska hanteras bättre än coronapandemin, speciellt med tanke på dem som bor i gränsregionerna.

En strid som ännu inte lösts handlar om EU-kommissionens förslag att införa lagstadgade minimilöner i hela EU. Norden står samlat för att försvara kollektivavtalsmodellen.

På en konferens om lönesättning i Helsingfors, som den finska arbetsministern bjöd in till, presenterades både den nordiska arbetslivsmodellen, men också det som kallas allmängiltigförklaring av kollektivavtal. Kanske det är en mer flexibel lösning än att regeringarna dikterar lönerna?

I Norge, som införde modellen för 20 år sedan, är både facket och arbetsgivarna nöjda.

- Vi kan inte ta bort något som fungerar, säger Ann-Solveig Sørensen i Norsk nærings- og nytelsesmiddelarbeiderforbund (NNN), som bland annat organiserar de anställda inom fiskeindustrin, där det tidigare varit ett stort problem med underbetald utländsk arbetskraft.

Hadia Tajik, som den 14 oktober tog över som norsk arbets- och inkluderingsminister, har en lång lista med åtgärder som ska sättas in mot arbetslivskriminalitet. Vi porträtterar henne i detta nummer.

Island har en mycket hög organisationsgrad både bland fack- och arbetsgivare. Men det finns alltid plats för en organisation till, säger initiativtagarna bakom Atvinnufjelagið (arbetsförbundet), som ska rikta in sig mot småföretagarna och de självständiga arbetsgivarna. Ett av kraven är att få enklare

löneavtal, som inte är på hundratala sidor och där det råder oenighet om begreppen.

Alla kan vi känna oss otillräckliga. I en tid när alla hela tiden kan nå oss och det är så mycket som ska hinnas med, leder det till att en ny sorts arbetsmiljöproblem uppstår.

- Det finns ett tak för hur snabbt och hur mycket vi kan processa samtidigt. Får du för mycket information som du ska hantera på en och samma gång är det framför allt arbetsminnet som blir en trång sektion, säger Gisela Bäcklander, forskare vid Karolinska institutet i Stockholm.

Därför har kognitiv arbetsmiljö blivit en av den nya strategi som den svenska regeringen utarbetat på arbetsmiljöområdet.

Norden rykker sammen under nye kriser

Når nye kriser ryster Norden skal de nordiske lande samarbejde om kriseberedskab og være i tæt dialog med hinanden, før grænselukninger og andre restriktioner, der rammer nordiske naboer. Det er der bred enighed om mellem de nordiske regeringer og nordiske parlamentarikere.

NYHET

16.11.2021

TEKST: MARIE PREISLER

Coronapandemien, naturkatastrofer, klimaændringer, cybertrusler og flygtninge. De senere år har en stribe kriser ramt de nordiske lande, og nye kriser vil med sikkerhed opstå, og derfor er brug for et styrket nordisk samarbejde om beredskab. Det var meldingen fra både nordiske regeringer og parlamentarikere ved Nordisk Råds Session i København 1.-4. november 2021, hvor læren af corona-pandemien stod højt på dagsordenen.

De nordiske statsministre enedes under sessionen om at intensivere det nordiske samarbejde om forsyningsberedskab og andet beredskab, som skal forberede Norden på kommende nødsituationer og kriser. Statsministrene bekræftede samtidig deres ambition om, at Norden skal være verdens mest bæredygtige region i 2030, og der var bred enighed om,

at Norden skal være bedre til at samarbejde, når corona-pandemien er overstået.

Nye ukendte kriser

Corona-pandemien blev et mareridt for det nordiske samarbejde, hvor hvert land lukkede grænser og indførte restriktioner på egen hånd uden forudgående dialog med hinanden, med den konsekvens, at grænsependlere, studerende og borgere med familie i et andet nordisk land led store tab økonomisk, praktisk og menneskeligt.

Sådan må det ikke foregå igen, når nye kriser rammer - og nye kriser vil komme. Det fastslog statsministre fra de nordiske lande på skift fra talerstolen i det danske parlament, Folketinget, som var ramme om Nordisk Råds session.

Nordens statsministre i topmøde med Nordisk Råd. Foto: Magnus Frödenberg/norden.org

Et centralt element i sessionen var et 'topmøde' mellem Nordens statsministre, de nordiske landes ministre for nordisk samarbejde og de medlemmer af de nordiske landes parlamenter, som sidder i Nordisk Råd – det nordiske samarbejdes parlamentariske forsamling.

- Der er meget, vi skal lære af Covid-19, og det nok vigtigste vi skal tage med os, at der kommer flere kriser, og vi ved ikke, hvad de kommer til at handle om. Men vi ved, at vi skal være bedre forberedt hver især og i fællesskab, sagde Danmarks socialdemokratiske statsminister, Mette Frederiksen, ved topmødet.

Mette Frederiksen er ikke i tvivl om, at fremtiden tegner mere dyster og kompleks på den globale sikkerhedspolitiske scene med mange udfordringer, der også vil ramme Norden, og hvor det vil have værdi, at de nordiske lande "har hinandens ryg" – blandt andet i kraft af fælles arv, historie og mange fællestræk.

Grib telefonen

Den danske statsminister erklærede sig enig med sin islandske statsministerkollega, Katrín Jakobsdóttir fra Venstrepartiet – De grønne, som har udtalt, at noget af det bedste ved det nordiske samarbejde er, at statsministrene bare kan tage telefonen og ringe til hinanden.

- Det skal vi blive ved med at gøre, sagde Mette Frederiksen.

Kommunikationen mellem landene var imidlertid noget af det første, som gik fløjten, da corona-pandemien ramte Norden. Parlamentarikere fra en lang række af Nordens grænseregioner berettede fra Folketinget talerstol, hvordan manglende kommunikation og samordning mellem landene under krisen ramte borgere i deres region.

- Da pandemien ramte sad vi på hvert vores kammer og smittede hver vores værktøjer til at håndtere krisen, og vi opførte noget, der minder om Berlinmuren i et område med pasunion siden efterkrigstiden. Forsigtighed og national suverænitet er godt. Brist på kommunikation er det ikke, sagde

Aron Emilsson, Riksdagsmedlem for Sverigedemokraterne og formand for gruppen Nordisk Frihet i Nordisk Råd.

Ros til samarbejdsministre

Linda Modig, medlem af Riksdagen i Sverige for Centerpartiet og formand for Midtergruppen i Nordisk Råd, talte om en "besk smag", som sidder tilbage i munden på alle borgere i Norden som følge af landenes manglende samarbejde under corona-pandemien.

Linda Modig, formand for Midtergruppen i Nordisk Råd. Foto: Johannes Jansson/norden.org

Særlig besk er smagen i munden hos de, der – som hun selv bor, lever og arbejder i en nordisk grænseregion, fastslog hun og roste samtidig de nordiske samarbejdsministre for at have spillet en uhørt vigtig rolle under pandemien ved at være "nærværende" og "lydhøre" over for borgere og nordiske parlamentarikerens synspunkter:

- De har været aktive og proaktive og har på resultatorienteret vis løbende forsøgt at løse de problemer, som opstod, sagde Linda Modig.

Det taler for at give de nordiske borgere, hvad de efterspørger: et fordybet nordisk samarbejde, herunder at give de samarbejdsministre et betydeligt ansvar for politisk styring og at etablere et nordisk kriseberedskab, sagde hun.

Norsk-svensk forsoning

Både den danske og den norske statsminister afviste, at regeringerne skulle have svigtet det nordiske samarbejde ved at agere på egen hånd og uden forudgående dialog med de øvrige nordiske lande, da corona-pandemien brød ud.

- Det var en verdensomspændende krise, der skulle håndteres og der var ikke tid til først at føre samtaler med nordiske nabolande, anførte Mette Frederiksen.

På samme linje var Norges nye statsminister, Jonas Gahr Støre. Han forsvarede sin forgænger på statsministerposten som blev kritiseret fra mange sider for Norges corona-restriktioner, som blev ændret 48 gange på et år og ramte svenske medarbejdere i norske virksomheder så hårdt, at

Norge efterfølgende har givet erstatning til mange svenske grænsependlere.

- Det vil ikke ske på min regerings vagt, men for enhver regering i krise er det vigtigste ansvar at beskytte borgerne.

Den norske statsminister lovede dog samtidig, at han som statsminister vil prioritere at få nordiske lønmodtagere tilbage i norske virksomheder, da det er en prioritet i dele af norsk økonomi. Borgere i de nordiske grænseregioner skal også frit kunne rejse på ferie og besøge familiemedlemmer på den anden side af grænsen, pointerede han og takkede Sveriges regering for at stille op for Norge under pandemien ved at give Norge adgang til vacciner under pandemien.

- Der er mange eksempler på, at de nordiske lande kom hinanden til undsætning under pandemien, sagde han og varslede, at han første statsminister-besøg i udlandet vil gå til Sverige og med intention om at få den norsk-svenske relation tilbage til en "god normaltilstand".

Nye trusler mod solidariteten

Norden må dog også indstille sig på, at der kommer nye kriser. Måske en ny pandemi, måske cyperangreb, måske noget tredje. Og uanset karakteren vil det igen udfordre det nordiske samarbejde, og derfor er det vigtigt at samarbejde endnu tættere end hidtil, mener den norske statsminister:

- Vi kan blive endnu bedre til samarbejde i Norden ved at forberede os på en næste krise og udfordring for solidariteten, hvis form vi ikke kan forudse. Derfor er et fortsat og fordybet nordiske samarbejde vigtigt, sagde Jonas Gahr Støre.

Jens Stoltenberg, generalsekretær i Nato: Foto: Nato

Han ønsker, at Norden drøfter, hvor den nordiske solidaritet kan bidrage til at ruste Norden til at takle de sikkerhedspolitiske udfordringer, som Nato-generalsekretær Jens Stoltenberg i en tale ved Nordisk Råds session.

- De moderne sikkerhedstrusler har en helt ny karakter. Cyper. Hybride konflikter, som er vanskelige at definere. Hvornår er en konflikt et angreb og en sikkerhedsudfordring, og hvordan vurderer vi det? Ingen andre lande er bedre til at

vurdere dette end de nordiske, sagde den norske statsminister.

Sveriges samarbejdsminister Anna Hallberg fra Socialdemokraterna talte ved det nordiske topmøde på vegne af den svenske socialdemokratiske statsminister, Stefan Löfven. Hun anerkendte, at Nordisk Råds vision om at blive verdens mest integrerede region de seneste to år under pandemien ofte har følt sig vældig langt borte, især for borgerne, som har valgt at leve og arbejde over en nordisk grænse. Det nordiske samarbejde har været sat "gevaldigt på prøve på måder, vi ikke har oplevet i meget, meget lang tid", sagde hun og pegede på hurtigere og mere samordnet kommunikation til borgerne om de nordiske landes nationale beslutninger som et centralt punkt, som de nordiske lande kan og bør blive meget bedre til at samarbejde om under kommende kriser.

Samarbejde om beredskab

Som de øvrige statsministre pegede hun på, at når det gælder kommunikation på øverste regeringsniveau, så fungerede den godt - og blev nærmest tættere under pandemien:

- Krisen har på næsten pædagogisk vis synliggjort det nære slægtsskab mellem vores lande, som også kommer til udtryk i de regelmæssige og fortrolige samtaler, som er blevet ført mellem vores regeringer under krisen, sagde Anna Hallberg.

Annette Lind, Nordisk Råds vicepræsident. Foto: Magnus Frödenberg/norden.org

Nordisk Råd præsenterede ved sessionen en henstilling til de nordiske regeringer om at forpligte sig til at advare hinanden i god tid og så vidt muligt forhandle og begrunde grænserestriktioner, før de iværksættes. Nordisk Råd henstillede også, at de nordiske regeringer udforsker muligheder for yderligere samarbejde om beredskab, fx værnemidler, medicin og medicinsk udstyr, vacciner, antibiotika resistens, hospitalskapacitet – et beredskabssamarbejde, som også skal omfatte naturkatastrofer som oversvømmelser og skovbrande samt cybertrusler mod livsvigtige samfunds-funktioner.

Nordisk Råds vicepræsident, Annette Lind, som sidder i Folketinget for Socialdemokratiet, ser de politiske signaler under Nordisk Råds session som tegn på en stor enighed om, at Nordens regeringer skal og vil være bedre til at samarbejde i fremtiden:

- Jeg oplever virkelig, at de [nordiske statsministre] mere end nogensinde ønsker et bredere samarbejde. Vi er godt på vej til at få et endnu tættere samarbejde i Norden, udtalte Annette Lind.

Norden opruster på klima og skåner kulturen

Klima og bæredygtighed får flere ressourcer i budgettet for det nordiske samarbejde i 2022, hvor kultur- og uddannelse undgår ellers planlagte besparelser.

NYHET

16.11.2021

TEKST: MARIE PREISLER, FOTO: JOHANNES JANSSON/NORDEN.ORG

Den grønne omstilling i Norden vil fremover få en større andel af de midler, som de nordiske lande betaler til nordisk samarbejde, og på sigt kan det betyde færre penge til nordiske kultur- og uddannelses-indsatser, men på den korte bane bliver der råd til begge dele.

Ministrene for nordisk samarbejde godkendte 2. november under Nordisk Råds session i København et budget for den nordiske samarbejde i 2022, som indebærer, at der i det nordiske samarbejde fremover er afsat markant flere ressourcer til at arbejde for realiseringen af de nordiske statsministres fælles vision om, at Norden skal være verdens mest bæredygtige region i 2030.

For at finansiere en gradvis øgning af den fællesnordiske klima-satsning lagde Nordisk Ministerråd op til at skære i de fællesnordiske budgetter til nordisk kultur- og uddannelses-samarbejde. Men langvarige forhandlinger mellem Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd endte med en budgetaftale, hvor besparelserne på kultur og uddannelse på kort sigt er undgået. Der har under corona-pandemien været markant mindre rejseaktivitet i det nordiske samarbejde, idet møder primært er afviklet digitalt, og det har betydet besparelser på rejser og overnatning, som i budgettet for 2022 kompenserer for de planlagte besparelser på kultur- og uddannelsesstøtten.

Godt samarbejde

Den løsning blev hilst velkommen fra alle sider ved Nordisk Råds session i København. Finlands minister for nordisk samarbejde Thomas Blomqvist ledte samarbejdsministrenes møde om

Thomas Blomqvist, Finlands samarbejdsminister.

budgetaftalen og erklærede sig bagefter meget tilfreds med, at der er fundet penge til både at styrke klimaindsatsen og til en række specifikke satsninger på blandt andet kultur- og uddannelsesområdet i 2022:

- Det under pandemien blevet tydeligt, hvor stor betydning nordisk kunst, kultur og samhørighed har for nordboerne. Jeg er derfor meget glad for, at vi ved hjælp af uanvendte midler fra tidligere år, kunne finde frem til en særlig etårig satsning på kultur og uddannelse, sagde den finske minister.

Han takkede på de nordiske samarbejdsministres vegne Nordisk Råd for meget aktivt og konstruktiv at have engageret sig i forhandlingerne om budgettet, og han varslede, at han og det kommende norske formandskab for Nordisk Ministerråd vil arbejde for en tidlig og tæt dialog med Nordisk Råds Præsidium om budgetlægningen for de kommende år.

- Vi har nået et budgetresultat, hvor både Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd har stærk vilje til samarbejde og bedre dialog, sagde Thomas Blomqvist.

Nye forhandlinger

Dialogen om budgettet for 2023 skal hurtigt i gang, fastslog præsident for Nordisk Råd, Bertel Haarder, for selvom kulturstøtten undgår at blive beskåret i 2022, skal der findes en løsning for årene efter. Han varslede, at der også allerede i de kommende måneder bliver taget hul på forhandlinger mellem Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd om at gøre transport til et selvstændigt politik-område i det nordiske samarbejde ved at etablere et særligt nordisk ministerråd for transport.

- Et ministerråd for transport er en oplagt ide, som et enigt Nordisk Råd insisterer på, sagde Bertel Haarder.

Budgetaftalen styrker blandt andet finansieringen af flere kulturstøtteprogrammer og nordiske kulturinstitutioner, sprogsamarbejdet, Norden i Skolen og Nordjobb samt Nordisk litteraturuge.

Diskussionen om budgetprocessen i de kommende år indledes i december i år, hvor repræsentanter for det nuværende og kommende formandskab i Nordisk Ministerråd mødes med det nuværende og kommende præsidentskab i Nordisk Råd til en første gennemgang.

De nordiske kulturministre betonedede ved et møde under Nordisk Råds session i København i en fælles deklaration, at kunst og kultur er med at håndtere globale udfordringer som klima og Covid-19-pandemien. Et inkluderende kunst- og kulturliv, digitalisering og uddannelse, oprindelige folks vigtige viden samt ytringsfrihed er vigtige elementer, som ministrene fremhæver som nødvendige for bæredygtig udvikling i Norden.

Dronningen: en stor indsats

Danmarks dronning Margrethe holdt reception og tale i anledning af Nordisk Råds session og nævnte kulturen som del af indsatsen for at nå det nordiske mål om at blive verdens mest bæredygtige region i 2030:

- Det er et meget ambitiøst mål, og det vil kræve en meget stor indsats i alle medlemslandene på en lang række områder, f.eks. i forhold til børn og unge, uddannelse, arbejdsliv og kultur – og ikke mindst i forhold til miljø, klima og bæredygtighed. Den folkelige opbakning til det nordiske samarbejde er levende og stærk, og forventningerne til de nordiske parlamentarikere er store. Om vi når målet, må tiden vise, men grundlæggende bør vi hele tiden huske på, at vi kan mere sammen end hver for sig.

Kognitiv ohälsa del av ny svensk arbetsmiljöstrategi

Smashar du alla bollar som kommer i stället för att arbeta med det som du skulle? Eller tar du dig tid att prioritera och reda ut vilka arbetsuppgifter som är de mest akuta? Dagens arbetsliv ställer allt oftare vår kognitiva kapacitet på prov. Med resultatet att flera av oss drabbas av kognitiv ohälsa.

NYHET

16.11.2021

TEXT: FAYME ALM

Det finns ett tak för hur snabbt och hur mycket vi kan processa samtidigt. Får du för mycket information som du ska hantera på en och samma gång är det framförallt arbetsminnet som blir en trång sektion, säger Gisela Bäcklander, forskare vid Karolinska institutet i Stockholm med fokus på hållbara arbetssystem, kognitiv hälsa och produktivitet.

Vad kognition är och vad som utmanar den

Arbetsliv i Norden har fått ett samtal med Gisela Bäcklander om hur vår kognitionsförmåga fungerar och vad som påverkar den. Men först en definition av denna intellektuella resurs. Så här skriver svenska Arbetsmiljöverket:

"Kognition handlar om hur hjärnan tar in, bearbetar, lagrar och tar fram information. Det är med hjälp av kognitiva förmågor som vi planerar och organiserar vårt arbete på kort och lång sikt, utvärderar resultat, löser problem och fattar beslut. Allt detta är möjligt tack vare de många processer som pågår i vår hjärna som skapar tankar, känslor, minnen och aktiviteter."

- Det är när vi försöker göra mera samtidigt som vi riskerar att bli överbelastade och får problem med koncentration och minne och då löper vi större risk att göra fel, säger Gisela Bäcklander.

Ny arbetsmiljöstrategi

Arbetslivet har förändrats de senaste decennierna. Nu är det inte bara tjänstemannayrken utan även inom branscher som sjukvård, industri och hantverk man arbetar med information. Samtidigt har många arbetsmoment blivit mer komplicerade. Det skriver svenska regeringen i sitt förslag till en ny arbetsmiljöstrategi där de pekar på att den kognitiva arbetsmiljön spelar en allt större roll i arbetslivet.

- Många av våra arbetsmiljöer är inte optimerade för kognitiv hälsa och funktion även om det är sådana jobb som vi förväntas att göra, säger Gisela Bäcklander.

Gisela Bäcklander, forskare på Karolinska Institutet. Foto: Appendix Fotografi.

En realitet som även regeringen tar upp i sitt förslag och pekar på att frågan om nya krav på arbetsmiljöarbetet är aktuell eftersom det är ett "faktum att många någon gång i livet drabbas av kognitiva problem, övergående eller permanenta".

Problem som enligt Gisela Bäcklander kan visa sig som kognitiv stress, är exempelvis att ha:

- koncentrationsproblem
- minnesproblem
- tankar som rusar
- svårt att varva ner, släppa tankarna

Eller:

- vara irriterad
- bli väldigt trött efter arbetsdagen

Tecken som dessa kan klassas som kognitiv ohälsa, men behöver inte vara ett sjukdomstillstånd, säger Gisela Bäcklander och fortsätter:

- Det finns såklart problem med minnet och med exekutiva funktioner som är relaterade till biologiska hälsotillstånd som alzheimer, att ha haft en stroke eller ha varit utbränd som fått kognitiva effekter. Jag har mest studerat utifrån perspektivet friska personer som är på jobbet, inte sjukskrivna, och då ser jag att det handlar om de fysiska, sociala och organisatoriska förutsättningar vi har runt omkring oss.

Tre förutsättningar som arbetsgivaren har ansvar för och som interagerar med varandra och dessutom påverkar den kognitiva arbetsmiljön.

Vad Gisela Bäcklander fastnat mest för är den organisatoriska, den som har med människor på arbetet att göra.

- I mitt tidigare yrkesliv var jag personalvetare och hade som it-konsult uppdrag för hr-avdelningar. Då såg jag att det inte var de tekniska projekten som var de svåraste problemen. Det var organisatoriska utmaningarna som var de mest intressanta, men vi försökte lösa dem med teknik, även där en sådan lösning inte var tillräcklig.

Råd & Tips

Vilka är då Gisela Bäcklander råd till oss som lite för ofta smashar bollar istället för att göra det som vi *egentligen* skulle ha gjort? Här kommer hennes tips:

- Förtydliga uppgifter, krav, och tillgängliga resurser
- Få saker ut ur huvudet
- Rutinisera
- Gör inte allting alla dagar – gör temadagar.
- Mötesfria dagar
- Turas om med tillgänglighet/beredskapsmoment
- Ha inte proppfullt – då finns inget manöverutrymme
- Schemalägg din egen tid, inte bara möten.
- Använd energin klokt – vilka uppgifter behöver mest tillgänglig kognitiv kapacitet?
- Återhämtning både ”i” dagen och ”mellan” dagarna.

Vad är då kognitiv hälsa?

- Kognitiv hälsa är när du upplever att du kan styra sin uppmärksamhet, att du klarar av att tänka en tanke från början till slut, säger Gisela Bäcklander.

Klarar du det?

Ny islandsk organisasjon for arbeidsgivere tar form mens fagforeningsleder går av

Det har vært en begivenhetsrik måned i islandsk arbeidsliv. På arbeidsgiversiden har representanter for mindre selskaper formelt etablert et nytt forbund for å promotere sine interesser som de mener ikke får nødvendig oppmerksomhet andre steder. Samtidig har lederen for en av landets største fagforeninger gått av etter beskyldninger om mobbing.

NYHET

16.11.2021

TEKST: HALLGRÍMUR INDRÍÐASON

Men la oss starte med den nyeste tilveksten på arbeidsgiversiden. Atvinnufjlagið (arbeidsforbundet) ble formelt etablert i oktober. Ifølge nettstedet deres er meningen å være en tydelig stemme for mindre og middels store selskaper. Atvinnufjlagið har som mål å lage sine egne kollektivavtaler for selskapene de representerer, og garanterer at hvert selskap får en stemme i organisasjonen.

Arna Þorsteinsdóttir og Ómar Pálmason er to av i alt åtte medlemmer i oppstart-styret. Þorsteinsdóttir er medeier i reklamebyrået Sahara og Pálmason er eier av bilservice-selskapet Adalskodun. De sier at hovedgrunnen for å etablere forbundet er en mangel på mangfold.

Arna Þorsteinsdóttir og Ómar Pálmason. Foto: Hallgrímur Indriðason.

– Mindre og middelsstore selskaper, så vel som selvstendig næringsdrivende, trenger noen som representerer deres interesser på felles grunnlag. Vi begynte å diskutere dette, flere involverte seg og så tenkte vi: Vi må gjøre noe! sier Þorsteinsdóttir.

Før de lanserte det nye forbundet sendte styret ut en spørreundersøkelse til 1.200 selskaper. Litt over halvparten av dem svarte, og 70 prosent mente at det var nødvendig å starte et nytt forbund. Pálmason sier at det i Islands største næringslivsorganisasjon Samtök atvinnulífsins, er det de største som kontrollerer alt.

– De kontrollerer hvilke interesser som beskyttes av forbundet. Det er i og for seg ingenting galt med det. Men dette forbundet har ikke fokusert på de mindre selskapene. De står i en svært annerledes situasjon enn de store selskapene. For eksempel representerer lønninger mellom 60 og 70 prosent av deres totale kostnader, noe som er mye høyere enn hos større selskaper, og profitten er ikke stor.

Én stemme uansett størrelse

Þorsteinsdóttir legger til at i Samtök atvinnulífsins er alles stemmerett basert på inntekt. Jo større selskapet er, jo flere stemmer, jo større vekt har du. I det nye forbundet blir det annerledes.

– Her blir det ett selskap, én stemme. Så uansett hvor stort selskapet ditt er, får du alltid én stemme akkurat som alle andre. Det er noe Samtök atvinnulífsins ikke kan tilby på grunn av hvordan de opererer.

Pálmason sier at selvom selskapenes bakgrunn er forskjellig, har de stort sett samme interesser. Det er mange tema de ønsker å sette søkelys på, men han nevner noen få eksempler.

– Vi ønsker skatteendringer. Ta en selvstendig næringsdrivende maler, for eksempel, som må betale det samme i radioavgifter som et stort selskap med millioner i profitt. Hvorfor er ikke den avgiften, og lignende avgifter, inntektsrelaterte? Vi ønsker et skattesystem som er likt for alle. Et annet eksempel: En selvstendig næringsdrivende betaler deler av inntekten sin til arbeidsledighetskassen. Men går han konk

har han ikke rett til trygd siden han ikke lenger driver et selskap.

Atvinnufelagið har også sagt at de ønsker å lage sine egne kollektivavtaler istedenfor å følge de som Samtök avinnulíf-sins har. Þorsteinsdóttir sier at disse avtalene ikke hjelper de mindre selskapene.

– Vi ønsker oss enklere avtaler som arbeidsgiverne har tid til å lese. Dagens avtaler er av og til på mer enn 100 sider, og advokater er ikke alltid enige i hvordan de skal tolkes.

Pálmason sier at deler av disse avtalene ikke kommer mindre bedrifter til gode, for eksempel når det gjelder færre arbeidstimer.

– Selskaper i serviceindustrien kan ikke bare stenge tidlig eller redusere tilbudet sitt. Så den eneste muligheten er å betale overtid.

Ikke noe hierarki

Atvinnufelagið har startet ganske bra, og har nå rundt 500 registrerte medlemmer. Selv om målet er å passe på mindre selskapers interesser, er det ingen størrelsesbegrensning hvis man vil bli medlem.

– Hvis du mener interessene vi ønsker å ta vare på er dine interesser, er du velkommen, sier Þorsteinsdóttir.

Þorsteinsdóttir sier at forbundet er en mellomting mellom et arbeidsgiverforbund og en fagforening – men at det egentlig ikke er noen av delene. Det blir opp til medlemmene å bestemme hvilken retning de skal følge.

– Vi ønsker å gjøre dette sammen med våre medlemmer. De kan si hva de mener om saker som vi bør fokusere på fra starten, og deretter hva som kommer etter det. Vi er fremdeles ikke sikre på hvor vi er på vei – vi har nettopp etablert forbundet.

Det første årsmøtet skal holdes neste vår, og da vil det første formelle styret bli valgt

– Men målet vårt er ikke at styret skal bli noe slags hierarki. Vi vil at alle medlemmene skal delta direkte.

Þorsteinsdóttir tror den ordentlige testen kommer neste år, når de nåværende kollektivavtalene går ut.

– Da får vi se hvordan det går. Men vårt mål er ikke å være i konkurranse med andre, eller å være en trussel. Vi vil bare forbedre vår situasjon og beskytte de interessene som er viktige for oss.

Fagforenings-kontrovers

På fagforenings-siden har det også vært noen endringer. Sólveig Anna Jónsdóttir, som har vært leder for Efling siden 2017, gikk av 31. oktober. Efling har mer enn 30.000

medlemmer og er en av Islands største fagforeninger. De representerer stort sett lavtlønte ansatte i hovedstadsområdet.

Sólveig Anna Jónsdóttir, som ledet fagforbundet Efling, har trukket seg på grunn av en konflikt med sine ansatte. Foto: Björn Lindahl.

I en Facebook-post sa Sólveig Anna Jónsdóttir at hennes avgang var knyttet til en skriftlig klage som kom fra representanter for fagforeningsansatte i juni, der hun ble beskyttet for å ha brutt kollektivavtaler ved å sparke ansatte uten varsel. De hevdet også at hun hadde en «hit-liste» av ansatte. Dette var svært ubehagelig for ansatte, ifølge uttalelsen.

Jónsdóttir trodde klagen hadde blitt tatt hånd om, før media tok saken opp i forrige måned. På Facebook skrev hun at hun hadde et møte med de ansatte på fredag 29. oktober.

– Jeg fortalte dem at de hadde to valg. Enten måtte de komme med noe skriftlig som ville beklage disse nedverdiggende beskrivelsene i den skriftlige klagen [...] eller så måtte jeg gå av som leder.

Det siste ble resultatet. Daglig leder av Efling, Viðar Þorsteinsson, gikk også av i sympati med Jónsdóttir. Hun sa at det var vanskelig å akseptere at ansatte i Efling hadde skjøvet henne ut av lederjobben.

Jónsdóttir var en kontroversiell og klartalende fagforeningsleder. To streiker ble holdt under hennes tid som leder. Hun ansees å ha spilt en viktig rolle i utformingen av levekårs-avtalen mellom det private næringsliv og regjeringen i 2019, som har bidratt til en stabilt økonomisk situasjon.

Hun fokuserte også spesielt på utenlandsk arbeidskraft, og antallet medlemmer med utenlandsk bakgrunn vokste. Over 40 prosent av medlemmene i Efling er nå født i utlandet. For 20 år siden var det bare fem prosent.

De fleste i styret har uttrykt støtte for Jónsdóttir som leder, men også for hennes beslutning om å fratre. Nestleder Agnieszka Ewa Ziolkowska har nå tatt over som leder og er den første av utenlandsk opprinnelse som leder en islandsk fagforening.

Drífa Snædal, leder av Islands LO, der Jónsdóttir var nestleder, skrev på organisasjonens nettsted at Jónsdóttir hadde spilt en sentral rolle i å få frem gode kollektivavtaler for de på laveste lønnsnivå.

Men hun sa også at alt dette hadde satt fokus på situasjonen til fagforeningsansatte, og spesielt representantene.

– Representantene må tale på vegne av de ansatte, noe som alle representanter fra hele landet vet kan være vanskelig. Det er ingen tilfeldighet at representantene er beskyttet av loven, siden de kan havne mellom barken og veden når vanskelige situasjoner oppstår på arbeidsplassen, skrev Snædal.

Hadia Tajik: Arbetsministern som står på fackets sida

Med Hadia Tajik har Norge fått en ny arbeids- og inkluderingsminister med ett hjärta för facket. Eller en lever för facket, som hon kanske skulle ha sagt på farsi. Hon får ansvaret för det den röd-gröna regeringen kallar för en storrengöring i arbeidslivet.

PORTRETT

16.11.2021

TEXT OCH FOTO: BJÖRN LINDAHL

Det är inte första gången Hadia Tajik är minister. 2012- 2013 var hon kulturminister. Hon är dessutom vice ordförande i Arbeiderpartiet sedan 2015. Därmed är hon en av de tyngsta socialdemokratiska politikerna i Norge.

Det är en beskrivning hon kanske inte är enig med när hon tränar *krav maga*, ett israeliskt självförsvarssystem. I sin färsta bok "Frihet", som kom ut strax innan det norska stortingsvalet i september i år, beskriver hon ett träningspass:

- Jag hade inga illusioner om vad träningen gjorde mig till: Jag var bara en kvinna på 162 centimeter. De flesta män skulle kunna få ned mig på marken oavsett.

- Jag tränade inte *krav maga* för att skydda mig själv mot gatuvåld. Jag tränade det för att det gav mig mental styrka i en svår tid. 2016 skiljdes jag. Jag hanterade krävande situationer på jobbet.

Slå utan att be om ursäkt

Att lära sig slå utan att ursäkt sig, lära sig att skydda sig mot slag, att lära sig att resa sig upp varje gång hon hamnade på träningsmattan och att reagera snabbt i stället för att bli irriterad eller få dåligt samvete. "Det var det jag var där för. Det hjälpte."

2018 gick jag själv förbi Stortinget där det var en demonstration mot EU-kommissionens fjärde direktiv om järnvägar. Bland stora muskulösa järnvägsarbetare och röda fackföreningsfanor stod Hadia Tajik med korslagda armar och tuff min. Jag tog bilden ovanför.

Samma attityd utstrålar hon på porträttet på sin bok, där hon sitter i en elegant byxdress, med höga hälar, framtålutad och med en min som utstrålar stridsvilja. Kritiken lät inte vänta på sig:

«Den råläckra bilden av Tajik ska inte sälja smink eller kläder, men locka oss in i en bok som inleds med 50 sider om hur viktigt det är med fackföreningsarbete. På så sätt är det feminiserade och sexualiserade porträttet väldigt malplacerat» skrev fakultetsdirektören Karoline Holmboe Høibo på Stavanger universitet i ett inlägg i Stavanger Aftenblad.

- Jag kunde förstått det om anklagelsen hade kommit från en smått konservativ pakistansk man, svarade Tajik som beskrev inlägget som "struntprat".

Undertiteln på Hadia Tajiks bok är "En politisk och personlig historia". Den är inte personlig på så sätt som norska politikerbiografier brukar vara - bara i höst har Siv Jensen, Thorbjørn Jagland och Martin Kolberg gett ut böcker med anekdoter och personliga angrepp - som oftast på personer i det egna partiet.

Hadia Tajik ger några små glimt av sin uppväxt, med föräldrar som flyttade till Norge 1974. Pappan som drömde om att studera matematik blev svetsare i stället och fick jobb på ett varv som byggde oljeriggar i Stavanger, i den norska oljeindustrins barndom. Familjen slog sig ned i Bjørheimsbygd, ett litet samhälle med 500 invånare, inom pendlingsavstånd från Stavanger.

Mamman fick jobb i fiskeindustrin, med att konservera skarpsill. Senare startar Hadia Tajiks föräldrar en liten närbutik Ali Kolonial. Kontakten med hemlandet skedde med ett telefonsamtal i veckan. Var det inget som hade skett lät mamman det gå tre signaler och lade på, för att spara pengar. Då visste familjen i Pakistan att hon hade det bra.

Utan att lära sig språket skulle Hadia Tajik och hennes något äldre bror inte kunna talat med sina mor- och farföräldrar. Därför lärde de sig farsi, så bra att de också förstod nyanserna.

- Att säga att han *är som min lever*, är lika varmt och hjärtligt som att säga att han *är mitt hjärta*, skriver Hadia Tajik.

Men det mesta av boken handlar om politik, varför det är så viktigt att vara med i fackföreningar, hur det ska gå med oljeindustrin och hur jämställdheten ska uppnås trots den sociala kontrollen som finns både i små samhällen som Bjørheimsbygd och bland invandarmiljöer.

Hurdalsplattformen

Det politiska programmet som förhandlades fram mellan Arbeiderpartiet och Senterpartiet i Hurdal, och som därför kallas Hurdalsplattformen, är full av politiska mål inom arbetslivet:

- Regeringen önskar ett förstärkt trepartssamarbete som är tätare, mer förpliktande och mer strategiskt för att möta de stora utmaningarna Norge står inför under åren som kommer.

-Vi vill föra en politik som stimulerar till ökad organisationsgrad både bland arbetstagare och arbetsgivare. Vi vill jobb tätt med parterna i arbetslivet för att säkra ett seriöst och organiserat arbetsliv.

- Regeringen vill genomföra en storrengöring i arbetslivet för att säkra fasta heltidsjobb men norska löne- och arbetsvillkor.

Bland de konkreta åtgärderna är att fördubbla skatteavdraget för fackföreningsavgifter, återinföra rätten att kollektivt stämna företag som olagligt hyr in arbetskraft och att kräva att offentliga arbetsgivare ska anställa fler personer med funktionshinder.

Hadia Tajik ärver också det som har kallats för den största rättsskandalen i nyare norsk historia, där 80 personer fängslats och minst 2 400 personer tvingats betala tillbaka bidrag de fått. De anklagade hade tagit med sig arbetslöshetsbidrag till utlandet, vilket den norska välfärdsmyndigheten NAV hävdade var olagligt. Det visade sig emellertid att såväl NAV, norska regeringar som domstolarna misstolkat de regler som gäller i EES-avtalet, som ger Norge tillgång till EU:s inre marknad.

Hadia Tajik i en tredje version: Den officiella bilden av henne som arbets- och inkluderingsminister. Foto: NTB Kommunikasjon / Statsministerens kontor

Hadia Tajiks första beslut som arbets- och inkluderingsminister var att förlänga de stödåtgärder som satts in under coronapandemin till slutet av året:

- För regeringen är det inget att tveka om: Åtgärderna varar så länge krisen varar, sa Hadia Tajik.

Allmängiltigförklaring av kollektivavtal - det näst bästa alternativet?

Varför är motståndet mot EU-kommissionens direktiv om lagstadgade minimilöner så kompakt i Norden? Svaret är att länderna anser att de har nästan perfekta kollektivavtalssystem, så varför ändra något som fungerar? I många länder i Europa, där arbetsmarknadens parter är svagare, är allmängiltigförklaring av kollektivavtal en viktig del av lönemodellen.

TEMA

16.11.2021

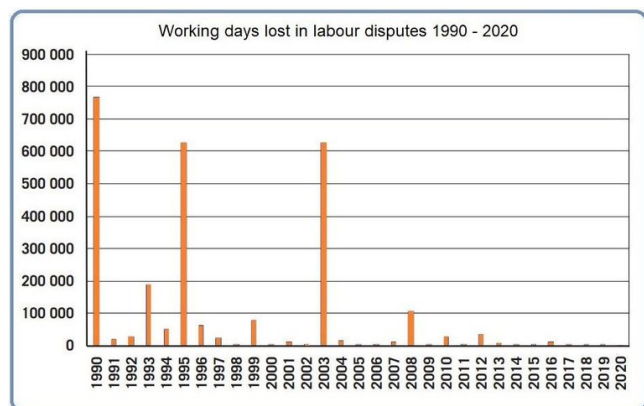
TEXT OCH FOTO: BJÖRN LINDAHL

Både internationellt och inom EU har det slagits fast att den nordiska modellen för lönesättning är en succé, om man ser på den sociala rättvisa som uppnås, sa den finska arbetsmarknadsministern Tuula Haatainen när hon invigde en nordisk konferens om lönebildning i Helsingfors den 15 oktober.

- Forskningen visar att när det finns en stark kultur för att bli eniga och att lönerna ska sättas genom förhandlingar, så bidrar det också till framgången och konkurrensförmågan, sa Tuula Haatainen.

Det gäller inte bara om man mäter hur jämlika och hur jämställda lönerna är, men också om man ser på antalet arbetskonflikter.

- I fjol hade vi inte en enda arbetsdag i Sverige som gick förlorad i en arbetskonflikt. Det har aldrig skett tidigare, sade Irene Wennemo, generaldirektör för det svenska medlingsinstitutet.

Antal arbetsdagar i Sverige som förlorats på grund av arbetskonflikter. Källa: Medlingsinstitutet

Det kunde varit en slutpunkt i en utveckling som inleddes på 1920- och 1930-talet, då Sverige var ett av de länder som hade flest arbetskonflikter, till att nu, enligt Irene Wennemo, vara det landet i världen som har minst arbetskonflikter.

Viktiga årtal var 1928, då det slogs fast att det ska råda fredsplikt på arbetsmarknaden när ett kollektivavtal ingåtts och att tvister under avtalsperioden skulle lösas genom en egen arbetsdomstol; och 1938, när arbetsgivarna i det så kallade Saltsjöbadsavtalet accepterade att lönerna skulle fastställas genom kollektivavtal.

- De här avtalen betyder fortfarande mycket för den svenska modellen, sa Irene Wennemo.

Senare viktiga årtal var 1956, när koordinerade förhandlingar infördes och Industriavtalet 1997, när den exportorienterade industrin fick en ledande roll vid lönesättningen.

I Norden ses kollektivavtal som det normala och det underskattas ofta hur annorlunda den nordiska modellen egentligen är.

Jelle Visser, professor vid University of Amsterdam. Foto: Niva.

- Branschvisa kollektivavtal är något som inte existerar utanför Europa, bortsett från i Sydafrika och Argentina. Det är något som är väldigt sällsynt, påpekade professor Jelle Visser, från Amsterdams universitet, som är en av Europas ledande expert på avtalsförhandlingar.

Tillsammans med Susan Hayter har han varit redaktör för en bok om allmängiltigförklaring av kollektivavtal, eller som det heter på engelska, "extension of collective agreements". Boken har getts ut av den internationella arbetsorganisationen ILO.

När Jelle Visser gav en snabb överblick av hur lönebildningen i Europa fungerar är det olikheterna som är det mest slående. Ingen enskild modell dominerar, men i alla länderna sker löneförhandlingarna på olika nivåer, både branschvis och lokalt på verksamheten. Avtal som gäller för hela landet är sällsynta; det enda exemplet är Belgien där löneutrymmet har ett tak som gäller för hela landet – enligt lag kan lönerna inte öka mer än genomsnittet av löneökningarna i Nederländerna, Frankrike och Tyskland.

- Minimilönen avgörs i sin tur genom ett index för inflationen, men det belgiska systemet är väldigt speciellt, påpekade Jelle Visser.

Det vanligaste är också att det är det branschvisa avtalet som sätter ramarna och att justeringar sker i de lokala förhandlingarna på arbetsplatsen – men även här finns det undantag. I Nederländerna förhandlas kollektivavtalen så att det går att göra individuella val, beroende på ens egen situation. De som vill kan välja mellan kortare arbetstid eller högre lön.

- Det vanligaste är att de lokala förhandlingarna bara kan ge bättre villkor än de branschvisa. Men i Spanien finns också möjligheten för arbetsgivarna att förhandla fram villkor som är sämre, och det lokala avtalet har då precedens över det branschvisa avtalet. Det är förstås väldigt problematiskt för fackföreningarna.

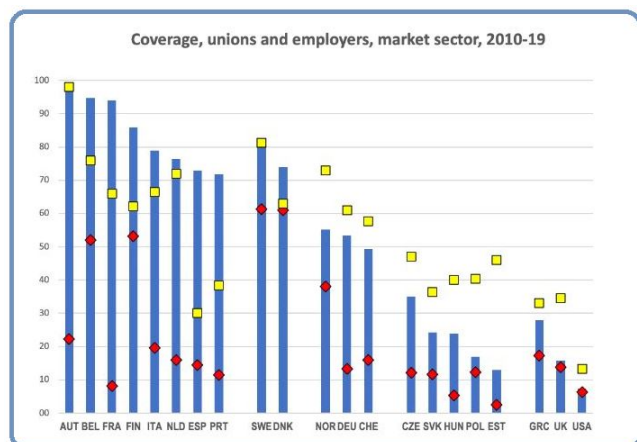
Facket försvagas

Inom hela Europa har organisationsgraden i den privata sektorn minskat. Enligt forskaren Lawrence Summer, som var rådgivare både för president Clinton och Obama, har de senaste 20-30 åren inneburit ett strukturellt försvagande av facket. Det har skett på tre sätt:

- Den politiska miljön har varit negativ mot facket sedan 1980, speciellt i länder som USA och Storbritannien.
- Aktieägarna har fått större makt, vilket gör att löneutrymmet begränsas
- Många av de jobb som har haft en hög organisationsgrad möter konkurrens både från robotar och AI, såväl som från låglöneländer.

Jelle Visser visade en översikt där han lagt in hur hög täckningsgraden för kollektivavtal är i den privata sektorn i 21 OECD-länder, markerade med blå staplar. Österrike ligger

högst, med nästan 100 procent, medan USA ligger lägst. De höga staplarna till vänster är länder där allmängiltigförklaring av kollektivavtal spelar en stor roll.

Det är bara Danmark och Sverige som både har en hög täckningsgrad av kollektivavtal (blå staplar), samtidigt som mer än 60 procent av arbetsgivarna (röd fyrkant) och de anställda (gul fyrkant) är organiserade i privat sektor.

Allmängiltigförklaring innebär att fackförbund och arbetsgivare förhandlar fram ett avtal som staten därefter beslutar ska gälla för en hel bransch.

De gula fyrkanterna visar hur stor del av de anställda som är fackligt organiserade, medan de röda är hur stor andel av arbetsgivarna som är det.

De enda länderna där mer än 60 procent av arbetsgivarna är organiserade är Sverige och Danmark, som har ännu högre tal för hur stor andel av de anställda som är det. Om Island hade varit med hade de hamnat i samma grupp, medan Finland, där allmängiltigförklarade avtal är vanliga hamnar i gruppen med hög täckningsgrad. Norge har, tillsammans med Tyskland en lägre täckningsgrad för kollektivavtal, bara delvis kompenseras av allmängiltigförklarade avtal i vissa sektorer med en hög andel utländsk arbetskraft.

- Utan tvekan så har allmängiltigförklaring en stabiliserande effekt på kollektivavtalsmodellen, slår Jelle Visser fast.

Men hans genomgång visar också hur isolerade Danmark och Sverige är i sin kamp mot lagstadgade minimilöner i Europa. Den "perfekta" kollektivavtalsmodellen finns egentligen bara i dessa två länder.

– Viktig å fortsette allmenngjøring av tariffavtaler

Mange arbeidstakere sikres bedre betingelser med allmenngjøring av tariffavtaler. En leder i fagforbundet som organiserer ansatte innenfor fiskeindustrien mener ordningen må fortsette på tross av at den ikke anses som noen vidunderkur.

TEMA

16.11.2021

TEKST: BJØRN LØNNUM ANDREASSEN

I Norden er tarifforhandlinger utbredt, men ellers er det nesten ukjent i resten av verden. Tarifforhandlinger forutsetter at både arbeider og arbeidsgiver er organiserte.

Forskere i Norge har sagt allmenngjøring av tariffavtaler ikke er noen vidunderkur for et rettferdig arbeidsliv.

Allmenngjøring betyr at en del av- eller hele tariffavtalen gjøres gjeldende for alle som jobber i en bransje, uansett om de er organiserte eller ikke. En måte å få til avtaler for en bransje er å la fagforbundene og arbeidsgiverne forhandle frem en avtale og så å allmenngjøre den.

Bakgrunnen for innføring av lov om allmenngjøring var Stortingets godkjenning av EØS-avtalen i 1992. EØS-avtalen innebar at arbeidstakere fra EUs medlemsland ikke lenger behøvde arbeidstillatelse. Utenlandske arbeidstakere som arbeider i Norge, skal på de fleste områder likebehandles med norske arbeidstakere. Lov om allmenngjøring har altså som formål å sikre likeverdige vilkår for utenlandsk arbeidskraft, heter det fra Samfunnsøkonomisk analyse AS.

Allmenngjøring fører til at noen deler av en tariffavtale blir ufravikelig minstevilkår. Dette ble første gang tatt i bruk i Norge ved sju petroleumsanlegg i 2004. I det tilfellet ble den ikke videreført etter 2010.

– Må fortsettes

Forskningsstiftelsen Fafo har sett på betydningen av allmenngjøring av tariffavtaler. I en undersøkelse om lavtlønte stilles spørsmålet om organisasjonsgraden vil gå ned hvis man ikke trenger å være organisert for å få tarifflønn ved allmenngjøring. I tid der Europa står foran at organisasjonsgraden stadig blir lavere, diskuteres også allmenngjøringen.

Men for forbundssekretær Ann-Solveig Sørensen i Norsk nærings- og nytelsesmiddelarbeiderforbund (NNN) anses allmenngjøringen nødvendig. Hun organiserer blant andre ansatte i oppdrettsindustrien i Norge.

– Bakgrunnen for at NNN krevde deler av overenskomsten allmenngjort, var fordi at de kunne dokumentere at det var en del sosial dumping i næringen. Dette gjaldt nettopp utenlandsk arbeidskraft som var innleid for en kortere periode. Vi fikk eksempler på doble arbeidskontrakter med lønn ned i 400 euro pr måned, sier hun til Arbeidsliv i Norden.

Sosial dumping skjer

NNN mener at allmenngjøringen fortsatt er viktig for å unngå sosial dumping.

– Arbeidstakere i norske bedrifter skal ha ordnede lønns- og arbeidsforhold. Bedrifter skal ha like konkurransevilkår. Ifølge rapporter fra Arbeidstilsynet betaler de aller fleste i dag allmenngjort lønn men det er fortsatt noen som jukser. Derfor er det viktig at allmenngjøringen fortsatt videreføres, vi kan ikke fjerne noe som funker, fastslår Sørensen.

– Per i dag er minstelønn, fagbrev-tillegg og skifttillegget allmenngjort. Så må man vurdere underveis om dette er nok eller om flere deler av overenskomsten bør allmenngjøres.

NNN har foreløpig ikke tatt noe standpunkt til dette, sier hun.

Det er viktig at tilsynsmyndighetene styrkes slik at de kan føre tilsyn i bedriftene sånn at eventuelle avvik/ sosial dumping blir oppdaget.

Nemd avgjør

Ifølge Arbeidstilsynet skjer allmenngjøring kun i bransjer der det er dokumentert at utenlandske arbeidstakere kan få dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn det som er normalt i bransjen. Tariffnemnda kan bestemme at en landsomfattende tariffavtale skal gjelde for alle arbeidstakere i en bransje. Dette gjør Tariffnemnda ved å vedta forskrifter for allmenngjøring for de ulike bransjene. Disse forskriftene fastsetter hva som er allmenngjort fra tariffavtalene som for eksempel regler om minstelønn.

Island: Får flest asylsökande i Norden i förhållande till folkmängden

Invandringen till OECD minskade med 30 procent under 2020, till 3,7 miljoner personer. Det är den lägsta nivån sedan 2003. Danmark, Finland och Norge hade i förhållande till befolkningen färre asylsökande än genomsnittet av OECD-länderna, medan Island och Sverige låg betydligt över.

NYHET

31.10.2021

TEXT: BJÖRN LINDAHL, FOTO: UNHCR/VINCENT TREMEAU

Det framgår av International Migration Outlook 2021, OECD:s årliga rapport om migration och integrering. 2020 var kraftigt påverkad av coronapandemin, som drabbade personer med utländsk bakgrund, och särskilt ungdomar, mer än andra grupper.

OECD:s generalsekreterare Mathias Corman varnade under presentationen av rapporten att ett helt decenniums framgångar i att minska skillnaderna i sysselsättning och arbetslöshet mellan invandrare och de som är födda i landet, har utraderats.

Under pandemin minskade sysselsättningen för invandrarna i tre av fyra OECD-länder. Invandrarna har nu i genomsnitt tre procentenheter lägre sysselsättning, jämfört med de som är födda i landet. De har också två procentenheters högre arbetslöshet.

Statistiken från OECD, med sina 38 medlemsländer, ser lite annorlunda ut än vad vi är vana vid med europeiska ögon. För andra året på rad är Venezuela det land som flest asylsökande kom ifrån, följt av Afghanistan och Syrien. Sex av de tio ursprungsländerna som flest asylsökande kommer ifrån ligger i Central- och Sydamerika.

USA har sedan 2017 varit det OECD-land som tar emot flest asylsökande. Under 2020 gjordes 250 000 ansökningar i landet, vilket var en minskning på 17 procent jämfört med året innan. Tyskland är på andra plats med 103 000 asylansökningar.

Spanien kom i fjol för första gången med bland de tre länder som fick flest asylsökande; 86 000. Nio av tio av de som ansökte om asyl i Spanien kom från Latinamerika eller Karibien.

Den latinamerikanska flyktingvågen påverkar emellertid andra länder i Europa i mindre grad. Där är det i stället Afghanistan som blivit det mest akuta problemet.

- Hittills har EU-länderna evakuerat 18 000 afghaner som antingen arbetat för EU-länder eller som är utsatta på andra sätt. Det handlar om allt från journalister till kvinnliga fotbollsspelare och domare, sa Ylva Johansson, EU-kommissionär för inre frågor och med ansvaret för EU:s flykting- och integrationspolitik, när hon kommenterade rapporten.

Rapporten noterar att Norden samlat sätt inte längre har en så generös flyktingpolitik:

”De nordiska länderna har länge varit bland de länder i OECD som tar emot flest antal asylsökande. Under 2020 var det emellertid betydligt färre som sökte asyl i Norden än tidigare år. I själva verket har 2020 inneburit ett lågvattenmärke jämfört med de 15 föregående åren i Sverige, Danmark, Finland och Norge,” skriver författarna av rapporten.

Land	Asylsökande 2020, antal totalt	Asylsökande per miljon invånare
Danmark	1 440	249
Finland	1 460	264
Island	630	1 846
Norge	1 340	247
Sverige	13 630	1 350
OECD	1 289 170	630

Tabellen visar att Island och Sverige tog emot flesta asylsökande i förhållande till sin befolkning, om man jämför de nordiska länderna. Källa: OECD

Sverige tog emellertid emot ett betydande antal asylsökande, både absolut och relativt i förhållande till befolkningen, konstateras det. Men i förhållande till befolkningen är det faktiskt Island som var det land som hade flest asylsökande per miljon invånare. Eftersom det inte finns en miljon islänningar, blir genomsnittstalet tre gånger högre än det totala antalet asylsökande, som var 630 personer. Palestinier, iraker och venezuelaner var de tre största grupperna asylsökande i Island 2020.

Citizenship	Jan	Feb	Mar	Apr	May	Jun	Jul	Aug	Sep	Total
VE - Venezuela	2	1	3	10	12	13	16	29	23	109
PS - Palestina	15	1	7	1	2	25	7	9	5	72
NG - Nigeria	1	6	5	6	3	8	12	3	-	44
SY - Syrien	3	3	2	3	4	11	1	7	10	44
IQ - Irak	12	4	6	7	-	2	3	1	5	40
AF - Afghanistan	1	-	-	-	1	1	-	19	6	28

Under 2021 har venezuelanerna blivit den största gruppen av asylsökande på Island. Källa: Útlendingastofnun

I Island har den utlandsfödda andelen av befolkningen nästan fördubblats mellan 2010 och 2020.

Asylsökande är bara en av flera olika sorters migranter. Familjeåterförening, arbetsinvandrare, säsongarbetare och studenter är andra stora grupper.

Den grupp som sett den största minskningen är familjeåterförening, som minskade med 35 procent, medan arbetsinvandring minskade med 24 procent, enligt rapporten.

Flyttströmmarna mellan olika EU-länder påverkades inte lika mycket. Inte heller för säsongarbetare blev minskningen så stor, 10 procent i genomsnitt, för hela OECD. I vissa länder, som USA och Polen, ökade den till och med, trots pandemin.

Utlandsfödda påverkades mer negativt än den övriga befolkningen i de allra flesta av OECD-länderna. Men effekten på sysselsättning och arbetslöshet var störst i Norden, bortsett från Danmark och Finland. I Sverige drabbades utlandsfödda fyra gånger mer än de som fötts i landet.

Land	Arbetslöshet utrikesfödda	Ökning av arbetslösheten, procentpoäng	Gap till de som fötts i landet
Danmark	8,6	+ 0,2	3,2
Finland	13,8	+ 1,8	6,3
Island	11,7	+ 7,0	6,9
Norge	8,9	+ 1,4	5,5
Sverige	19,0	+ 3,5	13,8
OECD	10,0	+ 3,4	2,6

Tabellen visar arbetslösheten bland utrikesfödda och hur den förändrades jämfört med 2019. I den sista kolumnen visas gapet mellan de utrikesfödda och de som är födda i landet (i procentpoäng). Källa: OECD